

Такі задачі прості і не потребують письмового обчислення, що у свою чергу активізує швидкість і кмітливість, увагу і спостережливість.

Це привчає дітей уважно ставитись до оточення, поживає сприймання теоретичних і практичних знань.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи крізь призму народної математики має досить велике значення в сучасному суспільстві і є одним з ефективних засобів математичної підготовки студентів. Вивчаючи докорінно математичну науку, неможливо обійтись без знання її історії. На думку В.В. Бобиніна, “історія математики є частиною історії культурного розвитку людства”.

Народна математика – це наука, яка відкриває нам цікавий світ еволюції поняття числа, властивостей, основних відомостей з геометрії. Ми дізнаємось, як лічили та виконували різні математичні операції наші предки, які способи вони використовували для виміру предметів. Отримані знання з народної математики дозволяють легше сприймати матеріал під час подальшого вивчення математики, що у свою чергу покращує успішність студентів та посилює інтерес до математичної науки.

Народна математика відіграє одну з пріоритетних ролей у системі математичної освіти. З одного боку, математика як елемент загальної культури має велике освітнє, практичне, розвивальне значення, а з другого – це апарат, інструмент здійснення економічної діяльності і могутній засіб формування психологічних особливостей майбутніх учителів початкової школи.

Крім досягнення загальної мети математичної освіти, вивчення основ народної математики спрямоване на розв’язання таких спеціальних завдань: оволодіння студентами педагогічних факультетів системою математичних уявлень, знань, умінь і навичок; формування і розвиток психологічних здібностей, закріплення інтересу до математичної науки. Тому математична підготовка студента – майбутнього вчителя початкової школи повинна передбачати таке перетворення системи знань, отриманих під час навчання, що дозволить кожній навчальній дисципліні стати засобом розв’язання головного завдання – формування всебічно розвинутої особистості, визначну роль в якому відіграє народна математика.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобинин В.В. О собрания памятников народной математики // Математический листок. – 1881–1882. – № 7, 8, 9.
2. Граціанська Л.М. Нариси з народної математики України. – К.: Вид-во Київського університету, 1968.
3. Дорошкевич Л. Народна математика // Етнографічний вісник. – К.: Вид-во АН УРСР, 1990. – № 8.
4. Щербина К.М. Народна математика і школа // Математика в школі: Зб. методичних матеріалів Українського наук.-досл. ін-ту педагогіки. – Харків: Держвидав України, 1929. – Вип. III. – С. 118–134.

УДК 371

Волошина А.П.

СТРУКТУРА КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МЕНЕДЖЕРА

У психолого-педагогічних дослідженнях відображені різні наукові підходи до розуміння суттєвих особливостей та структури культури професійного спілкування педагога. З метою з’ясування її сутності проаналізовано різні підходи до вивчення понять “культура спілкування” та “комунікативна культура”. Результати аналізу наукових досліджень дозволяють з’ясувати сутність існуючих підходів до розробки структури культури професійного спілкування менеджера.

В психолого-педагогических исследованиях отображены разные научные подходы к пониманию смысловых особенностей и структуры культуры профессионального общения педагога. С целью изучения ее сущности проанализировано разные подходы к изучению понятий “культура общения” и “коммуникативная культура”. Результаты анализа научных исследований позволяют понять смысл существующих подходов к разработке структуры культуры профессионального общения менеджера.

The analysis results allow us to understand a substance of existing methods of structure development of management professional communication culture. There are different scientific approaches in understanding of essential features and structure of professional communication culture that have been described in psychological and pedagogical researches. Detailed study of the approaches, such concepts as “dialogue culture” and “communicative culture” were analysed on purpose to find the essence of the notions.

У статті пропонується новий підхід до вирішення компонентів структури досліджуваної культури. Вирішення вказаного завдання передбачає перш за все дослідження структури управлінського спілкування. Так, О.Л. Потеряхін розглядає управлінське спілкування як різновид ділового спілкування [6]. Дослідник відзначає, що спілкування керівника і підлеглого відрізняється цілим рядом особливостей, а саме яскраво вираженим рольовим характером, певною залежністю одного учасника спілкування від іншого, діями керівника та підлеглого в межах певних функціональних обов’язків, що впливають на добір комунікативних засобів, зміст, різновиди та форми взаємодії. З огляду на це, ділове або службове спілкування між суб’єктом та об’єктом управління О.Л. Потеряхін називає управлінським спілкуванням.

Характеризуючи комунікативну сторону зазначеного спілкування, він наголошує, що суб’єкт та об’єкт управління обмінюється інформацією, яка передається у вигляді управлінських рішень, звітів, доповідей, повідомлень, розпоряджень тощо. Не менш важливим є обмін у процесі цього спілкування почуттями, настроями. Водночас, як відзначає дослідник, комунікативний процес з точки зору управління характеризується намірами його учасників

впливати один на одного, на поведінку іншого. О.Л. Потеряхін також наголошує, що в управлінському спілкуванні специфічних ознак набуває його інтерактивна сторона. Вони обумовлені тим, що в управлінні рішення ухвалюються керівником, а об'єкт управління повинен сприймати це рішення на рівні спонукання до дії.

Інтерактивна сторона управлінського спілкування характеризується ще й тим, що учасники управлінських відносин мають різні стратегії взаємодії. Щодо перцептивного компонента досліджуваного виду спілкування, як наголошує О.Л. Потеряхін, процес сприйняття керівником і підлеглими один одного не є рівноцінним [6]. Водночас слід зосередити увагу на такому важливому елементі перцептивного компонента, як здібність передбачати розвиток ситуації, прогнозувати поведінку об'єкта управління (антиципація). Прогнозування вказаної поведінки повинно бути динамічним й урахувати найменші зміни ситуації спілкування чи стан партнера (настрій, увага тощо).

С.В. Загороднюк, вивчаючи управлінське спілкування державних службовців, наголошує, що комунікативна сторона цього спілкування полягає в обміні інформацією, її сприйнятті та розумінні. Дослідник погоджується з тим, що комунікативну взаємодію у вказаному спілкуванні слід класифікувати за різними ознаками, а саме:

- особливостями психічного відображення (інтелектуального, емоційного, образного, асоціативного);
- зосередженістю інтересів сторін (протиборство, компроміс, співпраця, відхід, нейтралітет);
- характером залученості партнерів до взаємодії (монолог, діалог, полілог);
- формами організації комунікативного процесу (ділова бесіда, нарада, переговори, прийом громадян, публічні заходи).

Інтерактивна складова управлінського спілкування державних службовців, як наголошує С.В. Загороднюк, пов'язана з організацією спільної діяльності та охоплює процеси вироблення стратегії і тактики управлінських дій, мотивацію їх учасників.

У системі державної служби сприймання та розуміння людини людиною відбувається в підсистемах: “керівник – підлеглий”, “колега – колега”, “державний службовець – громадянин” [3].

С.В. Загороднюк стверджує, що схожість ознак “система управління” й “управлінське спілкування”, близькість факторів управління й чинників управлінського спілкування, принцип єдності процесів управлінської діяльності й управлінського спілкування на професійному рівні, комунікативна природа управління дають підстави визначати управлінське спілкування в державній службі як основу службово-посадової діяльності державних службовців, що є відносно стабільною системою обміну інформацією, організації взаємодії та сприйняття на професійному та міжособистісному рівнях.

К.О. Богатирьов стверджує, що вказане спілкування є соціально-психологічною взаємодією

суб'єктів, які залучаються до нього як носії певних соціальних ролей (менеджерів і членів персоналу підприємства; керівників і виконавців; керівників-підлеглих), змістом якого є обмін інформацією, пізнання суб'єктами один одного, формування і розвиток їхніх ділових і міжособистісних взаємин.

У структурі управлінського спілкування дослідник, таким чином, вирізняє такі компоненти:

- комунікативний, що у вузькому значенні слова слід розуміти як обмін інформацією між суб'єктом та об'єктом управління;
- інтерактивний, який забезпечує взаємодію суб'єкта та об'єкта управління та припускає певну форму організації їх спільної діяльності;
- перцептивний, що полягає у взаємопізнанні об'єктом і суб'єктом управління один одного та забезпечує основу для їхнього взаєморозуміння і співробітництва [2].

З огляду на це, вважаємо за доцільне також проаналізувати існуючі підходи до вирішення компонентів культури професійного спілкування фахівця.

Так, Р.М. Фатихова відзначає, що культура педагогічного спілкування – системне, багаторівневе і багатофункціональне утворення. Вона зберігає всі характеристики категорії спілкування, які забарвлюються специфікою педагогічної діяльності [9]. Відповідно до виділених Г.М. Андреевою трьох сторін спілкування (комунікативна, перцептивна, інтерактивна) [1], Р.М. Фатихова у культурі педагогічного спілкування як системі виділяє комунікативний, перцептивний та інтерактивний структурні компоненти. Водночас, як наголошує дослідниця, вказана культура має такі функціональні компоненти: когнітивний (пізнання іншого і самого себе), афективний (забезпечення формування і розвитку емоційних станів людини у всіх ситуаціях педагогічного спілкування), регулятивний (організація спільної діяльності учнів, формування й розвиток міжособистісних відносин між ними).

Р.М. Фатихова виділяє види культури педагогічного спілкування (комунікативна, міжособистісної взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини). Дослідниця наголошує, що формування культури педагогічного спілкування у першу чергу вимагає оволодіння культурою мовлення [9].

Певною мірою близьким до точки зору Р.М. Фатихової є науковий підхід І.І. Комарової щодо розуміння структури вказаної культури [4].

На основі особистісного підходу І.І. Комарова в культурі педагогічного спілкування виділяє два якісно своєрідні аспекти, а саме зовнішній – операційно-дійовий і внутрішній – ціннісно-орієнтаційний, який відіграє визначальну роль щодо першого. Ціннісно-орієнтаційний аспект містить провідні професійно-ціннісні орієнтації та установки вчителя, які надають ситуаціям педагогічної взаємодії певного особистісного смислу, визначають спрямованість педагогічного спілкування, вибір відповідних способів і прийомів виховного впливу на учнів. Операційно-дійовий аспект культури

педагогічного спілкування в дослідженні І.І. Комарової включає перцептивні, інтерактивні та комунікативні вміння, вербальні та невербальні засоби спілкування вчителя з учнями.

Один з видів педагогічної культури – культуру спілкування вчителя з батьками учнів шкіл Н.М. Стрельнікова розглядає як сукупність специфічних засобів, що визначають взаємодію педагога і батьків [8].

Таке розуміння вказаного виду культури спілкування досить близьке до вже відомих визначень досліджуваного феномена. Водночас Н.М. Стрельнікова відзначає, що зазначена нею у визначенні сукупність засобів (прояви педагогічного такту, соціальної перцепції, емпатії, сугестії, гуманності, творчості, емоційності, доброзичливості, почуття гумору, відвертості; ораторські прийоми) спрямована на досягнення позитивного результату у вихованні й розвитку дітей [8].

У дослідженні Ю.В. Кудінова [4] культура педагогічного спілкування розглядається як складне утворення, що є сукупністю ціннісних візрів комунікативних якостей, які необхідні для встановлення взаємовідносин, створення оптимальної взаємодії, регуляції соціальної поведінки, формування колективу однодумців.

Звернемося тепер до дослідження з проблеми професійної підготовки менеджерів.

Так, запропонувавши свій підхід до розробки структури культури професійного спілкування, В.А. Лівенцова визначає цю культуру як складну інтегральну якість, яка синтезує перцептивні та комунікативні вміння, детермінується професійно ціннісними орієнтаціями і визначає ефективність професійної взаємодії [5]. Дослідниця також зазначає, що ця культура характеризує здатність менеджера адекватно сприймати і розуміти поведінку співробітників, налагоджувати продуктивні міжособистісні відносини з ними, формувати сприятливий емоційний мікроклімат у трудовому колективі, майстерно використовувати вербальні й невербальні засоби комунікації.

Дослідження вказаної структури здійснено в контексті особистісного підходу [5] і її підструктурами визначено особистісну й поведінкову (операційно-дійову). Перша з указаних підструктур включає мотиваційно-ціннісні установки, професійні орієнтації менеджера, які визначають спрямованість його спілкування, вибір певних способів взаємодії зі співробітниками. У поведінковій (операційно-дійовій) підструктурі вказаної культури, відповідно до трьох компонентів структури спілкування, які вирізані Г.М. Андреевою [1], В.А. Лівенцова виділяє перцептивний (уміння об'єктивно сприймати і правильно розуміти партнера зі спілкування), комунікативний (висока комунікативна культура, тобто культура мовлення і слухання), інтерактивний (уміння будувати відносини з будь-яким партнером, домагатися ефективної взаємодії на основі спільних інтересів) компоненти.

У дисертаційній роботі П.П. Скляра структура культури професійного спілкування керівника включає такі складники: особисті якості й

техніку (стиль спілкування) [7]. У свою чергу, до структури вказаної техніки слід відносити визначені дослідником комунікативні вміння, а саме: приймати, переробляти, передавати і зберігати професійно значущу інформацію; адекватно сприймати партнера зі спілкування; формувати стиль і практику спілкування, які відповідають особистісним параметрам суб'єктів, які взаємодіють; розвивати міжособистісні відносини з підлеглими і колегами; налагоджувати емоційний контакт [7].

Викладені матеріали дозволяють нам вирізнити компоненти структури культури професійного спілкування менеджера. Уважаємо, що відповідно до трьох компонентів структури вказаного спілкування структура його культури буде включати комунікативний (культура мовлення і слухання), перцептивний (сприймання та правильне розуміння партнера зі спілкування) та інтерактивний (організація взаємодії та побудова відносин з партнерами) компоненти. Відповідно до вирізнених нами функцій професійного спілкування менеджера визначаємо й функціональні компоненти його культури. Такими функціональними компонентами будуть: інформаційний, інтегративний, експресивний, контактний, самопрезентативний. Подаємо структуру культури професійного спілкування менеджера та розкриємо змістовий аспект указаних компонентів.

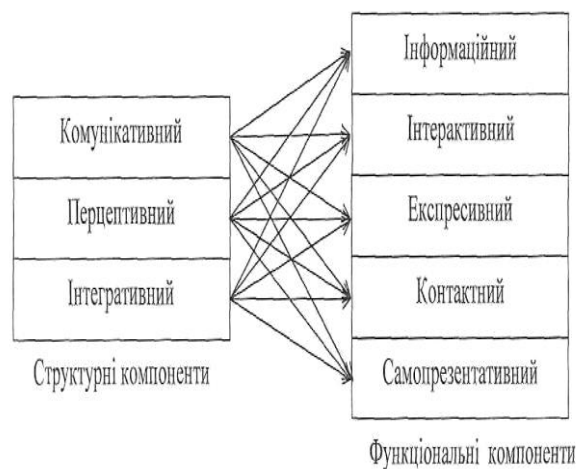

Рис. 1. Структура культури професійного спілкування менеджера

Інформаційний компонент – вільно володіти мовленням, реалізовувати його комунікативні якості; володіти технікою професійного спілкування; приймати переробляти, передавати та зберігати професійно значущу інформацію; володіти мовленнєвим етикетом.

Самопрезентативний компонент – привертати до себе увагу; створювати приємний клімат у спілкуванні з партнерами; створювати необхідне для ситуації спілкування враження про себе; формувати у професійному спілкуванні власний позитивний імідж.

Інтегративний компонент – об'єднувати ділових партнерів у спільному комунікативному процесі.

Контактний компонент – організувати взаємодію з партнерами; володіти майстерністю слухання у професійному спілкуванні; займати в різних ситуаціях професійного спілкування адекватну позицію; використовувати прийоми розрядки негативних емоцій; установлювати емоційний і діловий контакти у спілкуванні; впливати на стани, поведінку, наміри, установки, думки, рішення, активність партнерів зі спілкування.

Експресивний компонент – володіти засобами виразності мовлення; доцільно використовувати невербальні засоби спілкування; володіти професійним артистизмом; розуміти емоційні стани партнерів зі спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г.М. Социальная психология. – М.: МГУ, 1980. – 414 с.
2. Богатирьев К.О. Подготовка майбутніх менеджерів-аграріїв до управлінського спілкування. – Одеса, 2002.
3. Загороднюк С.В. Розвиток управлінського спілкування в системі підготовки державних службовців: Автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. – Київ, 2003.
4. Комарова І.І. Формування у майбутніх учителів культури педагогічного спілкування: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2000. – 19 с.
5. Лівенцова В.А. Формування культури професійного спілкування у майбутніх менеджерів невиробничої сфери: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський держ. пед. ун-т. – Тернопіль, 2002. – 212 с.
6. Потерякін О.Л. Психологія управлінського спілкування: Навчальний посібник. – К.: Алефа, 2001. – 98 с.
7. Скляр П.П. Профессиональное общение руководителя: содержание, структура и пути его развития: Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. – М., 1993. – 173 с.
8. Стрельникова Н.М. Формування в студентів педвузів педагогічної культури спілкування з батьками учнів шкіл: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки АПН України. – К., 1996. – 179 с.
9. Фатихова Р.М. Культура педагогического общения и ее формирование у будущего учителя. – Уфа: Башгоспедуниверситет, 2000. – 164 с.

УДК 37.01.

Горенко Л.І.

УКРАЇНЬСЬКА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVIII – ПОЧАТКУ XIX ст. ТА ІДЕЇ ПРОСВІТНИЦТВА

В українській філософській та історико-культурній думці виділяється етап раннього Просвітництва, який виник ще у першій чверті XVIII ст. Соціально-економічні фактори зумовили його своєрідність як синтезу ідей гуманізму й Реформації, а також прояв його специфічних ознак: вивільнення філософії з-під впливу теології, інтерес до природознавства тощо. На цьому етапі зароджується одна з основних ідей Просвітництва – ідея залежності суспільного прогресу від поширення освіти й культури, які яскраво набули національного характеру.

Окремі аспекти просвітницького руху в Україні висвітлено у працях відомих дослідників

кінця XX – поч. XXI ст.: Н.О. Герасимової-Персидської, Л.П. Корній, М.Г. Рицаревої, Л.А. Федоровської, М.Б. Степаненко, М.С. Юрченко та ін. Про перебування М. Березовського та Д. Бортнянського в Італії знаходимо у працях російських та українських учених, серед них: Д. Антонович, Б. Асаф'єв, М. Алексеев, В. Антонюк, М. Берденніков, В. Беляков, І. Божерянов, В. Витвицький, П. Воротніков, А. Галкіна, Н. Герасимова-Персидська, Б. Доброхотов, Д. Долгов, Й. Волинський, В. Жакова, В. Иванов, Ю. Келдиш, К. Ковальов, Л. Корній, Т. Лебединська, А. Львов, С. Людкевич, В. Перетц, А. Розанов, М. Рицарева, А. Шуль, В. Шульгіна, Л. Хіврич, Г. Лесечко, М. Юрченко та ін. На особливу увагу заслуговують дослідження, присвячені діяльності Болонського університету (Л.Г. Григорьев, В.Л. Микитась, Я.М. Платек), де навчалося багато українців, а також праці G. Gaspari, N. Morini, H. Mishkin, U. Sesini, C. Sartori, P. Wagne., I. Frati, Fr. Vatielli, де подано культурно-мистецьке життя м. Болоньї, Болонської музичної академії і згадуються імена українських митців. Метою статті є комплексно узагальнити історико-культурний досвід вищезазначених праць у контексті дослідження української культури другої половини XVIII–XIX ст. та ідей Просвітництва, а також дати нові методологічні підходи щодо цього.

В Україні якісно новим етапом Просвітництва стала др. пол. XVIII ст. Українське просвітництво мало своїм ідейним підґрунтям як власні, так і запозичені ідеї французьких енциклопедистів – Ш.-Л. Монтеск'є, Вольтера (Аруе Франсуа-Марі), Ж.-Ж. Руссо, Мореллі, Г.-Б. Маблі, Ж. Мельє, Ж. Ламетрі, П. Гольбах, К. Гельвецій, Д. Дідро. Власні традиції – це гуманістичні ідеї діячів братства та

Києво-Могилянської академії. Випускники Києво-Могилянської академії стали в Україні першими носіями і провідниками ідей Просвітництва. Вони ж створили у Петербурзі гурток під назвою Зібрання, яке дбало про переклад іноземних книг російською мовою (керував Г. Козицький). За 15 років (1768–1783) видали 173 томи (112 назв) творів французьких просвітників, “Енциклопедію” Д. Дідро. Своєрідність українського просвітництва полягає в тому, що не було середнього класу – носія ідей Просвітництва в Європі, тому українські просвітники – це ліберально-різноманітні інтелігенція, передусім нашадки гетьмансько-старшинської верстви, об'єднані вірою у перетворювальну силу освіти й культури. У своїх маєтках просвітники організували гуртки вчених, де обмірковували ідеї суспільного прогресу. Особливо це було актуальним у період правління Катерини II, коли роль Києво-Могилянської академії було зведено до духовного закладу, було закрито Харківський, Переяславський і Чернігівський колегіуми.

Серед українських просвітителів виділяється В. Капніст – відомий поет, громадсько-політичний та культурний діяч, а також випускники Києво-Могилянської академії М. Мотоніс, В. Рубан, Г. Полетика, Я. Козельський. Свій суспільний ідеал просвітники формували на основі ідей свободи,